

PROBLEMS OF TRANSLATION OF LITERARY TEXT AND METHODS OF TRANSLATION

Ismatillayeva Moxinur

BuxDU Lingvistia(ingliz tili) mutaxassisligi II bosqich talabasi

Abstract

This article focuses on the problems of translating prose and reveals some relevant solutions, as well as the views of scholars on the basic translation methods used in translation studies.

Keywords: translation, literary text, translation methods, equivalent translation, cultural words, grammatical differences.

Annotatsiya

Ushbu maqola badiiy nasrni tarjima qilishdagi muammolarga bag'ishlanadi va ba'zi o'rinli yechimlarni ochib beradi, shuningdek, tarjimashunoslikda qo'llaniladigan asosiy tarjima metodlari haqida olimlarning qarashlarini ham aks ettiradi.

Аннотация

Данная статья посвящена проблемам перевода художественной литературы и раскрывает некоторые актуальные решения, а также взгляды ученых на основные методы перевода, используемые в переводоведении.

Kalit so'zlar: tarjima, badiiy matn, tarjima usullari, ekvivalent tarjima, madaniyatga xos so'zlar, grammatik tafovutlar.

Ключевые слова: перевод, художественный текст, приемы перевода, эквивалентный перевод, культурные слова, грамматические различия.

Introduction

Badiiy matnlarni ya'ni roman, hikoya, qissalarni tarjima qilish o'ziga xos e'tiborni talab qiladi. U bir tilning yozma asari boshqasida qayta yaratiladigan adabiy kreativlik turidir. Biroq, manba tili va tarjima qilinayotgan tillar turli madaniy guruhlariga tegishli bo'lsa, tarjimon oldida turgan birinchi muammo

o'z tilida muayyan so'zlarning ma'nosiga eng mos keladigan atamalarni topishdir. Ko'pchilik adabiy asarlarni tarjima qilishni eng murakkab tarjima shakllaridan biri deb hisoblaydi, chunki u matnni tarjima qilishdan ko'ra ko'proq mazmunni, madaniyatni, dunyoqarash va hayot tarzini, asosiy g'oyani yetkazishi lozim.. Adabiy tarjimon ham his-tuyg'ularni, madaniy nyuanslarni, hazil-mutoyibani va asarning boshqa nozik elementlarini tarjima qilish uchun malakali bo'lishi kerak. Aslida, tarjimonlar gaplarni emas, ma'noni tarjimada aks ettirishi lozim. Shuning uchun, matn butunligicha ko'rib chiqilishi kerak. Shu bilan bir qatorda Piter Nyumark (1988) tarjimoni "biror matnning ma'nosini muallif matnni mo'ljallagan tarzda boshqa tilda ko'rsatish" (s. 5) deb izohlaydi. Manba matnida Lourens Venuti (1995) tomonidan munosib tarzda targ'ib qilingan "qirralar" bo'lgan misollar mavjud: "...diskursiv farqlar, arxaizm, jarangdorlik, adabiy o'ziga xosliklar va konvensiya " (s. 310). Har bir matn noyobdir va shu bilan birga boshqa tilga o'girilgan matn hal alohida asardir.. Hech qanday matn butunlay asl emas, chunki tilning o'zi o'z mohiyatiga ko'ra birinchidan, og'zaki bo'lmagan holat, ikkinchidan, chunki har bir belgi va har bir ibora boshqa belgining tarjimasidir. Biroq, badiiy matnni hech qanday haqiqiylikni yo'qotmasdan aylantirish mumkin: barcha matnlar asl, chunki har bir tarjima o'ziga xosdir. Har bir tarjima, ma'lum bir nuqtaga qadar ixtiro va shuning uchun u noyob matnni tashkil qiladi.

Valter Benjamin (1996) tarjima asl matnni ko'rsatmaydi, uning muloqot bilan aloqasi yo'q, uning maqsadi ma'noni yetkazish emas degan fikrni taqdim etadi. Yozish shunchaki taqlid qilmaydi yoki nusxa ko'chirmaydi, aksincha avvalgi matnning mohiyatini chiqarib olishga va yetkazishga intiladi.

Keling, tarjima-ekvivalentlik-kontseptsiyasi haqida mulohaza yuritamiz. G'oya muallif yoki o'quvchi foydasiga, matnning manba yoki maqsad tiliga qarab, so'zma-so'z va erkin, ishonchli va chiroyli, aniq va tabiiy tarjima o'rtasida o'zgaradi (Newmark, 1988). Biroq, "dinamik ekvivalent tarjima" juda muhim va tarjimonlar (ayniqsa, nasriy tarjimonlar) bu hodisa haqida aniq tasavvurga ega bo'lishlari kerak. Tarjima nazariyotchilari dinamik ekvivalentlikni tarjima kodi sifatida ko'rishadi; Aynan shu kodga ko'ra, tarjimon asl nusxaning ma'nosini shunday ko'rsatishni qidiradiki, tarjima o'quvchilari odatda manba matnni o'qiydiganlar tomonidan bajariladigan matndan albatta bahramand bo'lishadi. Asl matnning shakli tez-tez o'zgartiriladi; lekin o'zgarish manba tilidagi orqa o'zgartirish, uzatishdagi kontekstual izchillik va retseptorlar tilida transformatsiya qoidalariga amal qilsa, xabar saqlanib qoladi va tarjima

ishonchli bo'ladi. Ularning ta'kidlashicha, tarjimadagi dinamik ekvivalentlik ma'lumotni to'g'ri etkazishdan ko'ra ko'proqdir. Nidaning aytishicha, dinamik ekvivalent tarjimaning ta'rifi uni "manba tilidagi xabarga eng yaqin tabiiy ekvivalent" deb ta'riflashdir.

Boshqacha qilib aytganda, biz matnlarni, jummalarni va hokazolarni tarjima qilamiz va bu jarayon bizga turli madaniy ildizlarga ega bo'lgan boshqa odamlar bilan muloqot qilishimizga yordam beradi. "Tarjima belgisi ko'pincha madaniy hokimiyat va uning ijro amaliyotlari o'rtasidagi turli vaqt va bo'shliqlarni aytib beradi" (Lloyd, 1987: 110-111).

Tarjima murakkab faoliyatdir va tarjima jarayonida bir nechta qiyinchiliklar yuzaga keladi, chunki har bir til dunyoni xilma-xil tasvirlaydi va o'ziga xos grammatik tuzilishga, grammatika qoidalariga va sintaksis tafovutiga ega. Misol uchun, yunon tilida "och ko'k" va "to'q ko'k" uchun alohida so'zlar mavjud bo'lsa, uels va yapon kabi boshqa tillarda "ko'k" yoki "yashil" yoki ularning orasidagi narsalarni anglatuvchi so'zlar mavjud xolos.

Tarjimadagi qiyinchilik shundan iboratki, mazmun ham, uslub ham asl nusxada allaqachon mavjud va natijada siz ularni butunlay boshqa tilda bo'lgani uchun takrorlash uchun qo'lingizdan kelganini qilishingiz kerak bo'ladi. (7-bet)

Tarjimonlar duch keladigan eng o'ziga xos muammolar: o'qib bo'lmaydigan matn, yetishmayotgan havolalar, grammatikaning bir nechta konstruksiyalari, dialekt atamaları va neologizmlar, irratsional noaniq terminologiya, tushunarsiz qisqartmalar, tarjima qilib bo'lmaydigan so'zlar, ataylab noto'g'ri nomlash, alohida madaniy havolalar va boshqalar. Shunga qaramay, bu yerda "so'zma-so'z tarjima" mumkin emas deb o'ylaydigan ba'zi nazariyotchilar bor. Ular o'z pozitsiyalarini qo'llab-quvvatlovchi uchta asosiy sababni ko'rsatadilar:

1. Chunki bir tildagi ma'lum bir so'z ko'pincha boshqa tildagi bir nechta so'zlarni o'z ichiga olgan ma'nolarni ko'rsatadi;
2. Grammatik tushunchalar (fe'l zamonlari, birlik/ikki/ko'plik, hol belgilari va boshqalar) har bir tilda mavjud emasligi sababli;
3. Chunki bir til va madaniyatga mansub idiomalar boshqa til va madaniyatdan bo'lgan so'zlovchilarni mutlaqo hayratda qoldirishi mumkin.

Catford (1965) shunchaki tarjima bu "bir tildagi matn materiallarini boshqa tildagi ekvivalent matnli material bilan almashtirish" deb ta'kidlaydi (20-bet). Snell-Hornby (1988) Ketfordning matn ekvivalentligining ta'rifi "dumaloq", uning gipotezasining ikki tilli ma'lumot beruvchilarga bog'liqligi "umidsiz

darajada yetarli emas" va uning namunaviy jumalari "izolyatsiya qilingan va hatto absurd darajada soddalashtirilgan" deb (19-20-betlar) ta'kidlaydi. Uning fikricha, tarjimada ekvivalentlikni idrok etish "aldanish"dan boshqa narsa emas. Aslida, jumla faqat bayonotdan iborat emas, balki u aytilgan narsadan tashqari biror narsani maqsad qiladi. Badiiy matn ichida jumlar har doim kelajakni ko'rsatadi va ularning o'ziga xos mazmuni tuzilishni aks ettiradi. Agar tarjimon jumalarni faqat aniq mazmuni uchun ishlatsa, element yo'qolishi mumkin.

Ingliz nashrlarida salbiy siljishning ayrim turlari ko'rsatilgan

1. ma'lumotni noto'g'ri tarjima qilish,
2. asl matnning talqini ,
3. qasddan korrelyativlar orasidagi bog'lanishlarni yuzaki talqin qilish.

Biroq yechimlarga kelsak, nasr tarjimonlari ishni quyidagi tamoyillarga ehtiyotkorlik bilan rioya qilishdan boshlashi kerak:

1. U tarjima qilayotgan tilni yozma va og'zaki, ya'ni manba tilini juda yaxshi bilishi
2. O'zi tarjima qilayotgan tilni, ya'ni maqsadli tilni mukammal boshqarish ;
3. Tarjima qilinayotgan kitobning mavzuidan xabardorlik;
4. Ikki til o'rtasidagi etimologik va idiomatik bog'lanishlarni chuqur bilish; va
5. Manba va maqsadli tillardagi matnlar o'rtasida soxta emas, balki aniq ekvivalentlarni ta'minlash uchun qachon metafrasa yoki "so'zma-so'z tarjima qilish" va qachon takrorlash kerakligi haqida nozik umumiy tushunchaga ega bo'lish .

Bundan tashqari, nasriy tarjimonlar tarjima muammolarini samarali hal qilish uchun quyidagi usullarning bir qismini birlashtira oladilar.

1.Orqaga tarjima: "Orqaga tarjimoni asl matn bilan solishtirish ba'zan asl tarjimaning to'g'riligini tekshirish uchun ishlatiladi..." (Crystal, 2004: 5). Bu ekvivalentlarni qidirish uchun ishlatiladigan eng tanish amaliyotlardan biri:

- a. Elementlarni manba tilidan maqsadli tilga tarjima qilish.
- b. Badiiy matnning manba tiliga erkin tarjimasi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Benjamin, W. (2004). Selected Writings: Vol. 1. The Task of the Translator (H. Zohn, Trans.). Cambridge, MA: Harvard University press [1923].
2. Benjamin, W. (1968). Illuminations. (H. Zohn, Trans). New York: Schocken Books.

3. Catford, J. C. (1965). *A Linguistic Theory of Translation*. London: Oxford University Press.
4. Crystal, Scott (2004). *Back Translation: Same questions – different continent*. In *Communicate*. London: Association of Translation Companies.
5. Lloyd, D. (1987). *Nationalism and Minor Literature*. Berkeley and London: University of California Press.
6. Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. New York & London: Prentice Hall.
7. Nida, E. A. (1964). *Towards a Science of Translating. With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Leiden: E.J. Brill.
8. Snell-Hornby, M. (1988). *Translation Studies: An Integrated Approach*. Amsterdam: John Benjamin.